

Институт
за
европска
политика.
Скопје

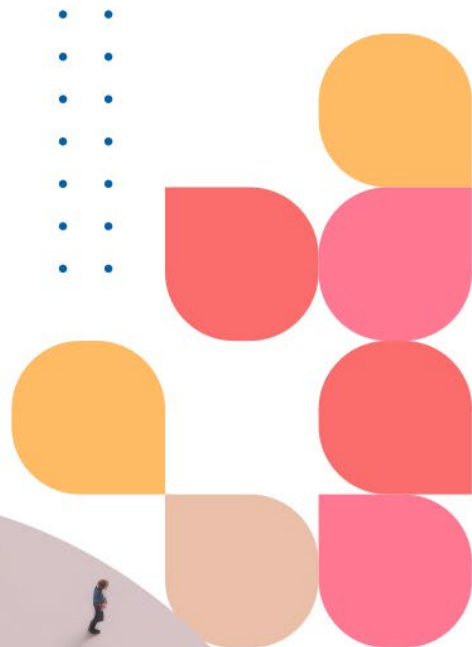
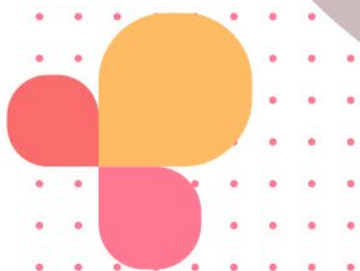

NATIONAL
ENDOWMENT
FOR
DEMOCRACY

SUPPORTING FREEDOM AROUND THE WORLD

ИЗВЕШТАЈ ОД ЛОКАЛНИТЕ ДЕБАТНИ НАСТАНИ:

НОВИТЕ ГЕОПОЛИТИЧКИ СЛУЧУВАЊА И ВЛИЈАНИЕТО ВРЗ СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ИЗВЕШТАЈ ОД ЛОКАЛНИТЕ ДЕБАТНИ НАСТАНИ:
НОВИТЕ ГЕОПОЛИТИЧКИ СЛУЧУВАЊА И ВЛИЈАНИЕТО ВРЗ СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Издавач:
Институт за европска политика – Скопје

Авторка:
Леандра Тоска

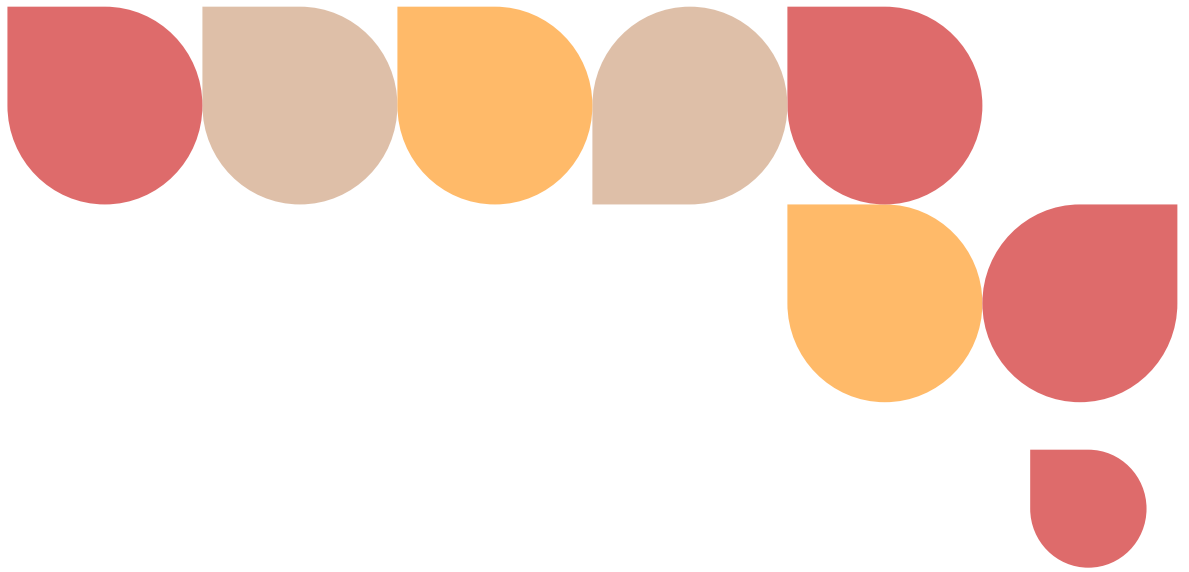
Графички дизајн:
Релатив

Мај 2024

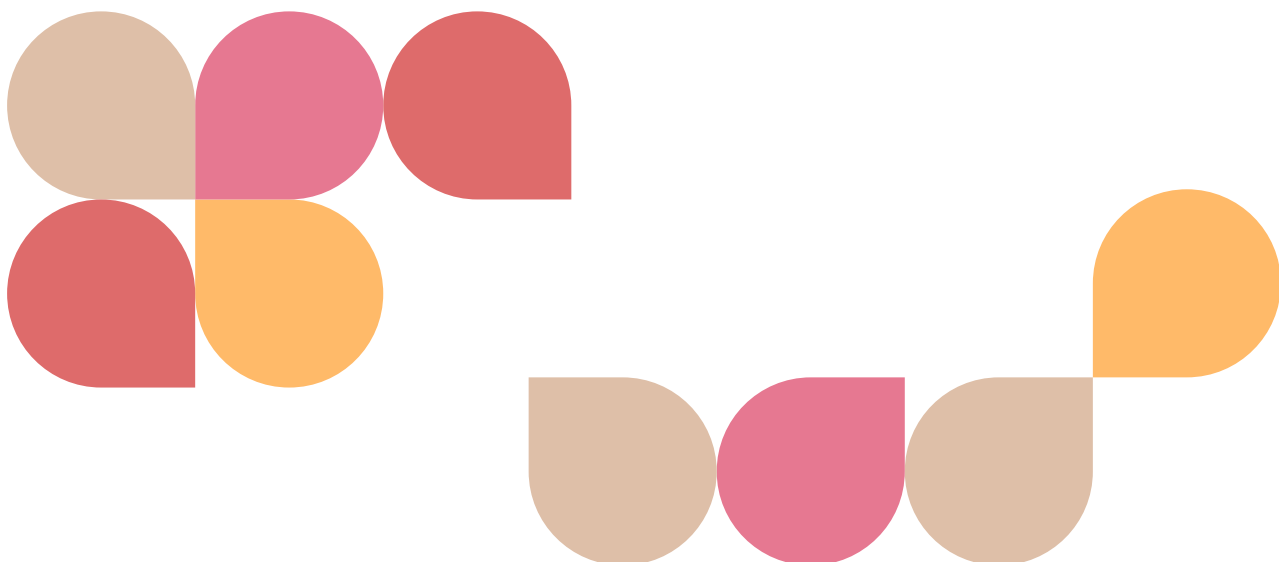
Овој документ се темели на ставовите на учесниците и учесничките на трите локални дебатни дискусии одржани во периодот февруари-октомври 2023 година, организирани во рамките на проектот „Поттикнување анализа на политики и јавна дебата 3.0“, кој го спроведува Институтот за европска политика (ЕПИ) – Скопје во соработка со Универзитетот „Стенфорд“ од САД, а е финансиран од страна на Националната фондација за демократија (НЕД) од САД. Содржината на овој документ на никој начин не може да се смета дека ги претставува ставовите и гледиштата на Институтот за европска политика и на Националната фондација за демократија (НЕД) од САД.

СОДРЖИНА

- 4 | Вовед
- 6 | Кои се ставовите на граѓан(к)ите? – геополитичките случувања и влијанието врз Северна Македонија
- 7 | Патот кон ЕУ
- 8 | Домашните политички и реформски приоритети
- 9 | Северна Македонија на меѓународен план
- 10 | Заклучок

ВОВЕД

Гласот на граѓаните треба да биде патоказот за справувањето со геополитичките промени и предизвици на земјата. Поставувањето на земјата на евроатлантскиот пат и преземањето предизвици, како претседавањето со ОБСЕ, се клучни за обезбедување на перспективите.

Изминатите години донесоа низа геополитички промени, вклучувајќи го решавањето на спорот за името со Грција, но и отворањето на нови предизвици по бугарското вето.¹ И покрај постигнатото решение,² сепак импликациите од ова вето оставија далекосежни последици за Северна Македонија.³

Дополнително, руската агресија врз Украина и економските ефекти што ги предизвика таа за Северна Македонија, како надополнување на пандемијата и економските ефекти од КОВИД-19, имаше сериозно влијание врз животот на граѓаните.⁴ Зголемените трошоци за живот, енергетската криза и инфлацијата⁵ предизвикаа дополнителен притисок, поради што беше клучно за земјата да се сосредоточи на поефикасно управување и економски реформи.

Покрај овие предизвици, претседавањето на Северна Македонија со ОБСЕ во 2023⁶ година отвори можност земјата да ја зајакне својата позиција за одржување на стабилноста на Балканот, зајакнувајќи ја нејзината усогласеност со европските вредности.⁷ Одржувањето на позитивните врски со сојузниците и стратешките партнери е клучно во време на големи кризи и регионални предизвици.⁸

За да се адресираат и дискутираат овие теми и прашања и да се осигури дека гласот на граѓаните ќе биде слушнат од носителите на одлуките, Институтот за европска политика – Скопје организираше три локални дебатни настани во Тетово, Битола и Скопје во периодот помеѓу февруари и октомври 2023 година. Овие дискусии имаа цел да ги вклучат граѓаните во сеопфатни дебати со релевантни носители на одлуки и експерти, да ги чуе нивните мислења за клучните теми и да овозможи поголема информираност и вклученост на граѓаните во процесот на носење одлуки.

1 <https://www.aa.com.tr/en/europe/bulgaria-blocks-north-macedonias-eu-accession-talks/2047340>

2 <https://vlada.mk/node/29432>

3 <https://epi.org.mk/wp-content/uploads/reakcija-mozni-posledici-bugarija.pdf>

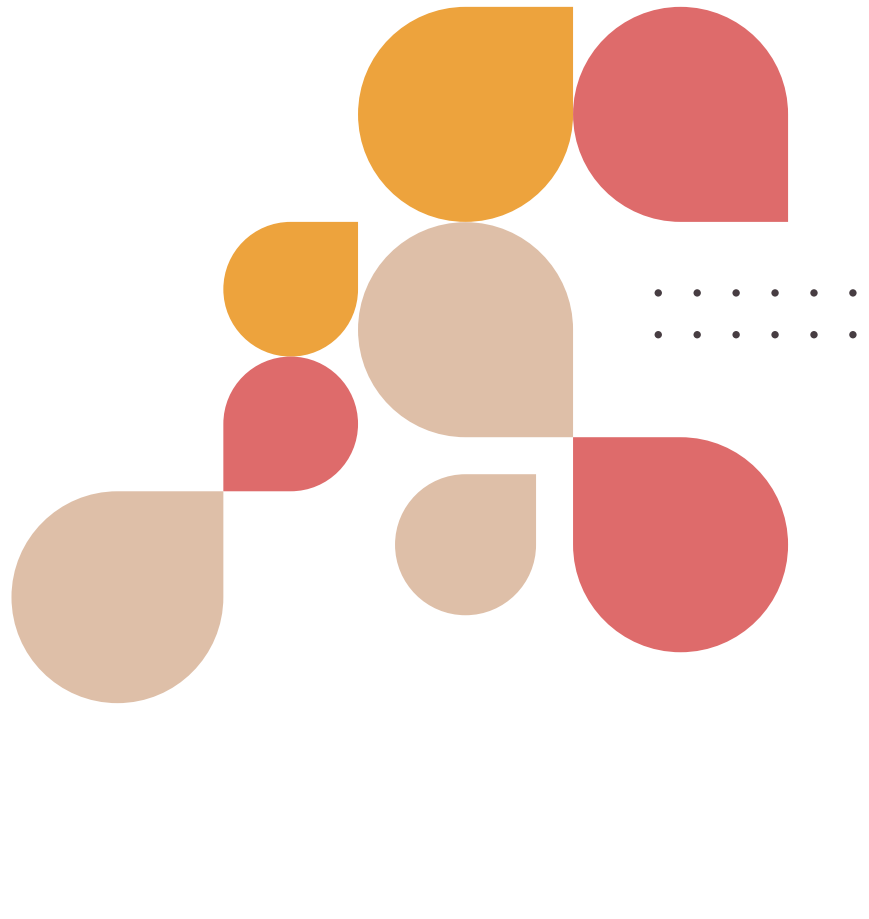
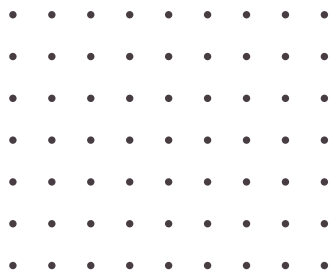
4 <https://www.rcc.int/pubs/161/balkan-barometer-2022--special-security-edition-impact-of-the-war-in-ukraine-on-the-western-balkans-public-and-business-opinion>

5 <https://novamakedonija.com.mk/pecateno-izdanie/makedonija-so-najvisoka-inflacija-vo-poslednite-25-godini>

6 <https://mfa.gov.mk/en/page/13/post/3239/severna-makedonija-na-chelo-na-najgolemata-svetska-regionalna-bezbednosna-organizacija-obse>

7 <https://novamakedonija.com.mk/pecateno-izdanie/zavrshena-e-dobra-rabota-no-se-propushtija-i-nekoi-mozhnosti/>

8 <https://mfa.gov.mk/en/page/26/post/2994/joint-statement-on-the-north-macedonia-us-strategic-dialogue>

Вкупно 82 граѓани, од различни региони, учествуваа на овие настани, дискутирајќи меѓу себе, со модератори и експерти на темата „Новите геополитички случувања и влијанието врз Северна Македонија“. Заклучоците и препораките од овие дискусии ќе послужат како основа за четвртата Национална дебатна анкета, што ЕПИ ќе ја спроведе во 2024 година, во соработка со Центарот за делиберативна демократија од Универзитетот „Стенфорд“ од САД.

Локалните дебатни настани и националните дебатни анкети целат да ги вклучат граѓаните во значајни дебати, обезбедувајќи им можност да се вклучат и да ги обликуваат политиките што влијаат на нивните животи.

Со цел поавтентично пренесување на дебатите, извештајот задржува послободна форма и нарација.

Кои се ставовите на граѓан(к)ите? – геополитичките случувања и влијанието врз Северна Македонија

Последните две години беа обележани со значајни глобални настани што создадоа забележливи неизвесности и отворија многу предизвици за земјата. Имајќи го предвид политичкиот контекст во земјата и многубројните предизвици, беше многу важно да се обезбеди простор за дијалог што недостигаше, за да се анализираат и да се тестираат перцепциите на граѓан(к)ите на темата „Новите геополитички случувања и влијанието врз Северна Македонија“. Сесиите за дискусија дадоа сеопфатен и нијансиран поглед на ставот на општеството во врска со сложените геополитички предизвици. Од фрустрации со пристапувањето во ЕУ до загриженоста за енергетската криза, граѓан(к)ите активно учествуваа во обликувањето на наративот на траекторијата на нивната земја. Меѓусебната поврзаност на глобалните конфликти, домашните грижи и стратешките партнерства ја истакнаа сложеноста на геополитичкиот пејзаж на Северна Македонија.

Како главни прашања што се издвоија на дискусиите, а кои граѓаните ги поставија на експертите се односите со Бугарија и нивното влијание врз процесот на пристапување во ЕУ, вклучувањето на Бугарите во Уставот, принципиелноста на ЕУ во односот со Северна Македонија споредено со преостанатите земји, борбата против корупција и справувањето со неа, растот и причините за растот на евроскептицизмот.

Патот кон ЕУ

Речиси две децении откако стана официјален кандидат за ЕУ, патот на Северна Македонија кон членство останува стрмен дури и по опширното спроведување на потребните реформи. Од сложени уставни измени до засилени корупциски мерки, земјата претрпе тешки трансформации со надеж дека ќе се приклучи на ЕУ.

Учесниците тврдеа дека земјата ги исполнила сите технички барања побарани од неа преку големи напори, па дури и ризични уставни измени. Имајќи предвид дека ЕУ ги забрзува кандидатурите на Украина, Молдавија и Грузија, граѓан(к)ите прашаа зошто за нивната земја пристапниот процес е потешок, иако државата има докажано јасно видлив напредок. И покрај тоа што граѓан(к)ите сметаат дека уставните амандмани за вклучување на бугарското етничко малцинство во уставната преамбула можат да бидат прифатливи, тие исто така нагласија дека земјата мора да го чува своето достоинство.

Граѓан(к)ите силно веруваат дека Европската унија мора да презема конкретни чекори во препознавањето на напорите и напредокот на земјата и дека Северна Македонија час покоро треба да стане членка на ЕУ, како единствена алтернатива за решавање на многубројните проблеми со кои се соочува државата и регионот.

Цитати од учесници:

„Ние треба да си ја завршиме нашата работа и да го фатиме вагонот на последниот воз. Не поради тоа што тоа е дел од надворешната политика, туку поради тоа што е важно за граѓаните, за да имаме подобар квалитет на живот.“

„Патот кон ЕУ е тежок и полн со жртвувања, но целта ги оправдува сите тешкотии.“

„И покрај тоа што долго трае процесот на пристапување, желбата на граѓаните за пристап останува иста.“

Домашните политички и реформски приоритети

Граѓан(к)ите дополнително предупредуваа за нарушеното владеење на правото и демократијата во Северна Македонија. Додека корупцијата се чини дека станува сè повеќе вкоренета во последниве години, враќањето на довербата на јавноста во правдата и институциите се смета витално за отклучување на просперитетот. Граѓан(к)ите тврдеа дека земјата самата мора да ги забрзува реформите дома преку справување со корупцијата и зајакнување на институциите за владеење на правото, наместо само да се потпира на надворешни извори за да обезбеди безбедност. Се изрази загриженост дека има назадување на напорите за борба против корупцијата и независноста на судството во Северна Македонија, откако контроверзии околу казните за поранешни функционери ги зајакнаа перцепциите на општеството за недопирливата политичка елита што ужива неказниност и покрај злоупотребата на моќта. Последните измени на Кривичниот законик ги потврдија стравувањата дека се загрозува судскиот интегритет.

Цитати од учесници:

„Ние треба да се сосредоточиме на домашните реформи, нема потреба да навлегувам во тоа дека здравството, јавните установи не функционираат на ниво што е задоволително и сметам дека тоа треба да ни биде фокусот.“

„Нашите политички елити покажаа неспособност за подобрување на стандардот и намалување на корупцијата, што треба да се направи, пред сè, за доброто на народот.“

„Корупцијата е вкоренета во нашето општество, а државата нема внатрешен капацитет да се справи со тоа и оттука е надежта од ЕУ и САД да ни помогнат за овие проблеми.“

Северна Македонија на меѓународен план

Критичен аспект осветлен во дискусиите беше испреплетувањето на енергетските кризи со глобалните геополитички тензии. Учесниците ги истакнаа компликациите што произлегуваат од улогата на Русија како главен производител на енергија и ја истакнаа потребата од изградба на почиста домашна инфраструктура, негување на локалните капацитети и диверзификација на трговските и енергетските партнери надвор од Русија.

Откако Северна Македонија го презеде претседавањето со ОБСЕ во 2023 година, граѓан(к)ите дискутираа дека настанот претставува можност за зајакнување на лидерските акредитиви на земјата во промовирањето на стабилноста и принципите на соработка во време кога европската безбедност поминува низ турбулентен период. Граѓан(к)ите повикуваа Северна Македонија да ја ориентира својата стратешка политика кон зацврстување сојузи со големите сили што можат да гарантираат долгорочна безбедност во регионот.

Во овој поглед, стратешкото партнерство со САД се појави како клучен елемент. Заедно со граѓан(к)ите ги истраживме потенцијалните придобивки од поблиската соработка со САД, вклучително и економските партнерства и технолошкиот напредок. Многу граѓан(к)и веруваа и тврдеа дека САД се вистинскиот и најсигурниот партнер на Северна Македонија.

Цитати од учесници:

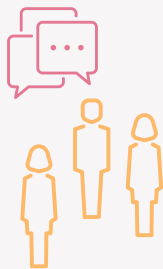
„Не можеме да ги решиме безбедносните прашања сами по себе, мораме да имаме соработка со други земји и со нашите сојузници.“

„Најдобра одбрана од опасности од надвор доаѓа ако државата е демократска и ако ги почитува човековите права.“

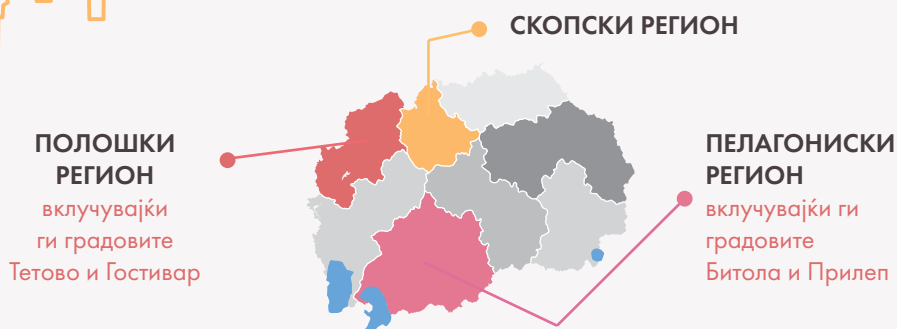
„Кога земји пристапуваат во ЕУ, уште во првата година се покажува економски раст, а тоа е многу значајно за нашата држава.“

ЗАКЛУЧОК

Дискусиите со граѓан(к)ите беа организирани согласно разработена методологија, која ЕПИ ја користи неколку циклуси по ред. 82 граѓан(к)и од различни градови и региони од земјата како: полошкиот регион (вклучувајќи ги градовите Тетово и Гостивар), пелагонискиот регион (вклучувајќи ги градовите Битола и Прилеп) и скопскиот регион. Локалните дебатни дискусии беа организирани во формат каде што учесниц(чк)ите во првиот дел од настанот имаа можност да дискутираат меѓусебно, како и со модераторот на настанот. За да се поттикне размислувањето на граѓан(к)ите или да се разјаснат определени прашања до кои дојдоа во текот на дискусиите, сите три настани вклучуваа и посебен дел за дискусија со експерт(ка) на таа област. Според дилемите и прашањата начнати од страна на учесниц(чк)ите, експерт(к)ите одговараа и дискутираа заедно со нив.

Во периодот од февруари до октомври 2023 година, Институтот за европска политика – Скопје организираше три локални дебатни дискусии со 82 граѓан(к)и од различни градови и региони од земјата:

Целта на дискусиите беше зголемување на свеста и граѓанското учество, користејќи го методот на дебатна анкета и концептите на дебатна демократија и граѓански дебати.

Дискусиите и препораките што произлегоа од овие дебати ќе послужат како подготовка за четвртата Национална дебатна анкета, која ЕПИ ќе ја спроведе согласно методологијата и во соработка со Универзитетот „Стенфорд“ од САД. Дебатната анкета ЕПИ ја спроведува од 2017 година, како прва организација во регионот. Дебатната анкета е метод на јавна консултација со кој на учесниците им се дава можност да ги споделат своите гледишта во отворено и безбедно опкружување. Учесниците ќе разгледуваат за и против аргументи за различни прашања. Методот ќе открие што би мислеле учесниците доколку се информирани на дадените теми.

Од локалните дебати настани може да се види дека додека општеството се движи по овие прашања и предизвици, согледувањата од овие дискусии нудат вредни перспективи за креаторите на политиките, нагласувајќи ја потребата од проактивен, транспарентен и инклузивен пристап за решавање на повеќеслојната динамика што ја обликува иднината на нацијата.

Клучните наоди и препораки што произлегоа од дискусиите, а кои граѓан(к)ите сметаат дека се важни за подобрување на ситуацијата на земјата:

1. Зголемени напори за унапредување на процесот за пристапување кон ЕУ со активна дипломатија, сосредоточувајќи се на внатрешните реформи.
2. Подобрување на безбедносните капацитети преку соработка со ОБСЕ и другите сојузници, со фокус на дијалог, решавање на внатрешните предизвици и поддршка за стабилност во регионот.
3. Развивање и спроведување стратегии за намалување на зависноста од енергетски извори, поддршка на внатрешната инфраструктура и воведување мерки за подобрување на енергетската ефикасност.
4. Поефикасно управување и прифаќање на економските реформи за стабилизација на економијата.
5. Потребни се конкретни чекори во процесот на пристапување и препознавање на напредокот и од страна на ЕУ, со цел да се задржи поддршката за европските интеграции.
6. Засилена комуникација и информирање на поширокото општество околу клучните стратешки договори и чекори на земјата.

